

villet bidrage til at dreje diskussionen i mere frugtbar retning, bort fra de gølge juridiske spidsfindigheder til en betragtning af det faktiske forhold mellem de to lande. Ved sin fremkomst blev udvalget af kyndigere anmeldere betegnet som i alt væsentligt repræsentativt, men det er klart, at det er betinget af, hvad udgiveren anser for hovedlinjerne i udviklingen. Med sin grundige introduktion, der både behandler den historiske baggrund og hele kildeoverleveringen, er udgaven et fortrinligt udgangspunkt for studier i emnet, den synes som skabt til at danne grundlag for afløsningsopgaver eller et speciale.

NIELS LUND

AHASVER VON BRANDT: *Der Stralsunder Friede. Verhandlungsablauf und Vertragswerk 1369-1376*, *Hansische Geschichtsblätter* 88. Jahrgang Teil I, s. 123-147. Köln, Wien, Böhlau Verlag, 1970.

KARL H. SCHWEBEL: *Der Stralsunder Friede (1370) im Spiegel der historischen Litteratur. Jahrbuch der Wittheit zu Bremen, Band XIV*. Bremen, Verlag Friedrich Röver, 1970. 232 s.

At Stralsundfredens 600-års dag tillige er 100-års jubilæum for *Hansischer Geschichtsverein* markerer symbolsk, hvilken betydning hansehistorisk interesserede har tillagt denne begivenhed frem for nogen i hanseforbundets historie. Foreningens fortjenester af forskningsområdet er velkendte, *Hanserezepte*, *Hansisches Urkundenbuch*, *Hansische Geschichtsblätter* og *Quellen und Darstellungen zur hansischen Geschichte*, for blot at nævne de vigtigste.

For de hundrede år siden havde en regional historisk bevidsthed høje forestillinger om Stralsundfreden, den politisk-militære sejr over Valdemar Atterdag, erhvervelsen af et omfattende og navnlig fælles privilegium for byernes handel i Norden – det var hansehistoriens kulmination. Med forbundet i Köln 1367 forud for den sejrige (anden) krig mod Valdemar Atterdag var der for denne generation tillige kommet fasthed i opfattelsen af, hvad der i middelalderens nordeuropæiske økonomi og politik var hanse og ikke-hanse.

Foreningens virksomhed i hundrede år har på mangfoldige måder bidraget til differentiering af disse grundlæggende begreber. Med den vældigt forøgede viden, der i dag står til rådighed inden for hansehistorien, bliver det mindre rimeligt eller nødvendigt at arbejde med så faste størrelser som dengang – men karakteristisk nok har de hundrede år ikke bragt en fyldestgørende detailundersøgelse af Stralsundfreden. På denne baggrund er det, at Ahasver von Brandts studie gælder traktatværkets tilblivelse mere end det privilegiumsmæssige indhold der så ofte har været placeret i hansehistoriens lange perspektiv. Det er stadig en gåde, hvorledes kong Valdemar og det danske rigsråd i deres afsondrethed fra hinanden – men tilsyneladende med trådløse forbindelser mellem de enkelte skaktræk – kunne gennemføre, blot i diplomatisk og forhandlingsteknisk forstand, at udhule den hanseatiske sejr til den grad som det blev tilfældet. Von Brandt bidrager til gådens opklaring ved at følge disse to-sporede forhandlinger i enkeltheder og overveje hansestædernes egen interesse i at gå frem således over for den konge, hvis stærke side ikke var ordholdenhed.

Von Brandt viser, at stæderne var sig bevidst som et i hvert fald foreløbigt mål, at de måtte sikre sig de danske rigsråders absolutte forpligtelse på for-

handlingsresultatet, indtil kongelig ratifikation af traktaten kunne opnås. Af gåden resterer nu navnlig to problemer, dels konkret hvilken rolle i forhandlingerne på begge sider den tysk-danske adelsmand Henning Podebusk har spillet, dels i almindelighed hvilke forestillinger af statsteoretisk eller forfatningsretlig natur der kan have ligget til grund for, at kongen og hans råder synes at indtage selvstændige positioner i forhandlingsforløbet – var dette realitet eller spilfægteri? Af denne sidste politiske ingrediens var der i hvert fald en del i, hvad der blev Stralsundfredens efterspil, den hanseatiske panthavermagt i Skåne, hvor de allerede 1371 blev repræsenteret ved samme Henning Podebusk, der nu foruden at være Valdemar Atterdags drost blev hansestædernes lensmand på de skånske slotte. 1378 blev det klart, at stædernes økonomiske gevinst ved arrangementet ikke var blevet betydelig; om det blev bedre med de rent hanseatiske administratorer, der efter dette år sættes i stedet, er vanskeligt at sige. Men Henning Podebusk ser i hvert fald ud til at have klaret sig.

Forhandlingsforløbet efter Stralsundfreden følger von Brandt til ratifikationen ved kong Oluf 1376. Dette kaster lys over flere detaljer i den diplomatiske udvikling, men understreger også ønskeligheden af engang at få klarlagt, hvorledes hele panthaverperioden indtil 1386 forløb. En sådan undersøgelse ville formentlig pege på de interessemødsætninger mellem hansestæderne der kan have forhindret dem i at gribe slagkraftigt ind over for danske forsøg på at redde noget af det tabte. Men det ville sikkert også blive underbygget, hvad der for tiden kun kan formodes, at hansestædernes store fordel ved Stralsundfreden beroede på de herved vundne udvidede handelsrettigheder – og at disse har kunnet opveje, hvad der tabtes ved og omkring det politiske forhandlingsbord.

Der er grund til at gøre opmærksom på, at samme hæfte af tidsskriftet tillige indeholder Ahasver von Brandts redegørelse for foreningens historie, ikke mindst interessant ved at anskueliggøre brydninger mellem det videnskabelige sigte (udgiverarbejder, monografier o. sl.) og folkelige, selskabelige, regionalhistoriske formål. Jubilæumshæftet indeholder også redegørelser for Stralsundfredens større sammenhæng eller lidt fjernere politiske omgivelser ved Jochen Götze (*Von Greifswald bis Stralsund. Die Auseinandersetzungen der deutschen Seestädte und ihrer Verbündeten mit König Valdemar von Dänemark 1361–1370*, s. 83–122) og ved Heinz Stoob (*Kaiser Karl IV und der Ostseeraum*, s. 163–214) – tillige en oversigt over Stralsundfredens plads i hansehistorien ved Philippe Dollinger (*Die Bedeutung des Stralsunder Friedens in der Geschichte der Hanse*, s. 148–162), der anskuer freden under økonomisk og politisk synsvinkel, tillige stiller spørgsmålet hvorvidt den kan antages at have befordret eller forhindret udviklingen af byernes indbyrdes fællesskab, gavnet forholdet til det tyske rige eller virket på de urolige socialpolitiske tilstande i hansebyerne i den følgende periode.

Karl H. Schwebels arbejde, hvormed kollegerne i Bremen har villet markere hundredåret for *Hansischer Geschichtsverein*, gennemgår i en række regionalt bestemte afsnit historieskrivningen fra middelalderen, 16.–18. århundrede og 19.–20. århundrede for dens syn på Stralsundfreden og dennes politiske og økonomiske baggrund. Bogen ville have vundet i klarhed ved at koncentrere sig om den nyeste tid, der alligevel indlysende har forfatterens hovedinteresse. En række

forhold i forbindelse med historieskrivningens forskellige sigte, informationsgrad o. a. i de forskellige tidsaldre gør det vanskeligt eller umuligt at sammenligne afsnittenes tidsbestemte kapitler indbyrdes, for slet ikke at tale om deres forhold til hovedemnet eller den jubilerende genstand. Afsnittet »Allgemeine Hansegeschichte« har dog af nærliggende årsager hovedvægt på den nyeste tid og dokumenterer en kritisk opmærksomhed over for de indbyrdes stridende *Gesamtkonzeptionen* ikke mindst af national beskaffenhed. Det indtager en vigtig plads i bogen og kunne uden skade have været udbygget.

I afsnittet om dansk historieskrivning (s. 126–159) ville en begrænsning til det 19. og 20. århundrede have været en stor forbedring, ikke mindst på grund af forfatterens tiltalende afslappede holdning til de nationale begrebers spil i hansehistorien. Læseren havde gerne ofret, hvad der kan siges om Povl Helgesens eller Arild Huitfeldts stillingtagen til Stralsundfreden og hansehistorien, for en fyldigere redegørelse for dansk historieskrivning i de tidsaldre, hvor hansehistorien kan siges at have spillet en virkelig rolle i historikernes forestillingsverden. For den nyeste tid bygger fremstillingen – rimeligt nok – på den historiografiske skitse i Aksel E. Christensens rapport til historikermødet i Århus 1957, men går ikke ud herover, end ikke til en vurdering af selve rapportens indsats. Koncentrationen omkring den nationale historiografi, Danmarkshistorier for kortere eller længere tidsrum, bevirker tillige for Danmarks vedkommende, at der må redegøres for opfattelser i værker der kun i ringe grad evner eller ønsker at tage hansehistoriske kilder eller problemer op til selvstændig vurdering, medens specialarbejder der netop har stillet sig sådanne opgaver, lades ude af betragtning.

KAI HØRBY

Die Berichte der Generalprokuratoren des deutschen Ordens an der Kurie. I: Die Geschichte der Generalprokuratoren von den Anfängen bis 1403, bearbeitet von KURT FORSTREUTER, II: Peter von Wormditt (1403–1419), bearbeitet von HANS KOEPPEN, III, 1: Johan Tiergart (1419–1428), bearbeitet von HANS KOEPPEN. Veröffentlichungen der Niedersächsischen Archivverwaltung, Heft 12, 13 & 21. Vandenhoeck & Ruprecht in Göttingen 1961, 1960 & 1966. 432 s. + 5 tvl., 675 s. + 2 tvl., 363 s.

Som andre af middelalderens ridderordener havde også Den tyske Orden sine *procuratores generales* ved pavestolen, i hvert tilfælde fra det tidlige 13. århundrede. Deres indberetninger til ordenens højmaster, hvis umiddelbare repræsentanter over for paven de var, beror i ordensarkivet i det til Göttingen overførte Königsberger Staatsarchiv. Udgaven er besørget af den tidligere arkivdirektør, dr. Kurt Forstreuter, og arkivets nuværende chef, dr. Hans Koeppen.

Den fyldigste overlevering hidrører fra prokuratoren Peter von Wormditt, der virkede fra 1403 til 1419, og som tidligere har påkaldt sig forskningens interesse for sin virksomhed under den preussisk-polske konflikt efter ordenens nederlag ved Tannenberg 1410 og særlig som ordenens repræsentant ved Konstanzerkonciliet 1414–1418. Denne interessante diplomat er udgavens hele andet bind viet, hans korrespondance er hermed fyldigere fremlagt, end det tidligere har været muligt, og de fortræffelige kommentarer med henvisning